Pieni opas opiskelutulkin kanssa työskentelevälle opettajalle

SISÄLLYSLUETTELO

1. Kuuro opiskelija? 2
2. Viittomakieli ja viittomakielinen kulttuuri 2
3. Opiskelutulkki 3
3.1. Miksi opiskelutulkki? 3
3.2. Opiskelutulkin rooli ja toimenkuva 4
3.3. Paritulkkaus 4
3.4. Kuka maksaa tulkin? 5
4. Opetuksessa huomioitavaa 6
4.1. Yleistä 6
4.2. Tulkkauksen vaikutuksia opetukseen 7
5. Opiskelutulkkien terveisiä opettajille 9
6. Lisätietoja 9

1. Kuuro opiskelija?

Erityisoppilaitoksissa ei välttämättä ole tarjolla sellaista koulutusta, johon kuuro opiskelija haluaa, vaikka niissä olisikin koulutusta kuurojen omalla kielellä eli esimerkiksi suomalaisella viittomakielellä. Useimmiten on tyydyttävä toiseksi parhaaseen ratkaisuun: opiskeluun viittomakielen tulkin välityksellä. Siksi moni viittomakielinen kuuro hakeutuukin opiskelemaan kuulevien oppilaitokseen opiskelutulkki mukanaan.

Kirjoitetun suomen (tai ruotsin) kielen käyttäminen ei ole kuurolle helpoin vaihtoehto, sillä kyseessä on kuuron toinen kieli, ei hänen äidinkielensä. Asiaa voi verrata siihen, että sinun tulisi selvitä kaikesta asioinnista esimerkiksi englanniksi – joillekin henkilöille se ei tuottaisi ongelmia, mutta meistä useimpien kielitaito vaatisi jonkin verran parantamista, jotta selviäisimme vaikkapa lääkäri- tai sosiaalitoimistokäynnistä vaivatta.

Kun ottaa tämän huomioon, onkin perusteltua sanoa, että kuuron opiskelijan asioihin liittyvät keskustelut on asiallista järjestää niin, että opiskelija on itse niissä mukana. Kuuro itse vastaa opiskelustaan, ja opettajalla on hänen kohdallaan samat velvollisuudet kuin muidenkin suhteen, oli sitten kyseessä oppimiseen tai kurinpitoon liittyvät asiat. Tulkki tarvitaan, jotta molemmat tulevat varmasti ymmärretyksi oikein.

2. Viittomakielet ja viittomakielinen kulttuuri

Vammaispalvelulain mukaan tulkkipalveluun ovat oikeutettuja ”vaikeasti kuulovammaiset, kuulo-näkövammaiset tai puhevammaiset”. Käytännön elämässä eri ryhmillä on useita nimityksiä; enemmistö ns. kuuroista ei käytä itsestään nimitystä ”kuulovammainen”, vaan nimitystä ”kuuro” tai ”viittomakielinen”. Muita käytettyjä termejä ovat esimerkiksi seuraavat: viittomakieltä käyttävä, syntymäkuuro, lapsuudenkuuro. Lisäksi lain tarkoittamista vaikeasti kuulovammaisista saatetaan käyttää termiä kuuroutunut, huonokuuloinen tai kuurosokea. Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n kotisivuilla (http://www.tulkit.net) löytyy tarkemmat määritelmät eri termeille.

Maailmassa on useita viittomakieliä. Suomestakin löytyy kaksi: suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Ei siis ole olemassa yhtä yhteistä ja kansainvälistä viittomakieltä, aivan kuin ei ole olemassa yhtä yhteistä puhuttua kieltäkään. Eri viittomakielet heijastavat käyttäjäryhmänsä kulttuuria. Eri maiden viittomakielillä on kuitenkin niin paljon yhteisiä kieliopillisia piirteitä, että toiseen maahan matkustava kuuro pystyy omaa kieltään ja ilmaisuaan mukauttamalla tulemaan varsin pian ainakin jollain tasolla juttuun paikallisen kuuron kanssa. Lisäksi kansainvälisiin tilaisuuksiin on kehitetty kansainvälinen viittomisto, joka ei ole itsenäinen kieli, vaan siinä on piirteitä eri viittomakielistä (vrt. esperanto).

Kuuroilla on rikas ja perinteitä täynnä oleva kulttuuri vitseineen ja tarinoineen, joka toinen vuosi järjestettävät valtakunnalliset kulttuuripäivät, viittomakielinen teatteri ja paljon muuta. Lisätietoja kulttuurista ja kielestä löytyy esimerkiksi Eeva Salmen ja Mikko Laakson kirjoittamasta kirjasta ”*Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*” (2005), Birgitta Wallvikin kirjasta ”*Yksi Suomen teattereista – Kuurojen Teatteri 1987-2004*” (2005) ja Anja Malmin toimittamasta kirjasta ”*Viittomakieliset Suomessa*” (2000).

3. Opiskelutulkki

Opiskelutulkki on viittomakielen tulkin tai kirjoitustulkin koulutuksen saanut henkilö. Opiskelutulkki ei avusta opiskelijaa eikä muutoinkaan puutu opetuksen kulkuun. Opettaja vastaa opetuksen sisällöstä ja opiskelija omasta oppimisestaan. **Viittomakielen tulkki** toimii ainoastaan kääntäjänä kahden kielen (esim. suomi ja suomalainen viittomakieli) ja kulttuurin välillä, ja **kirjoitustulkki** siirtää suomen kielen luettavaan asuun. Kirjoitustulkki kirjoittaa puhutun suomen kielen tekstiksi useimmiten kannettavalla tietokoneella, ja opiskelija lukee tekstin näytöltä. Kirjoitustulkin koulutuksen voi suorittaa osana viittomakielen tulkin koulutusta. Kirjoitustulkkeja koulutetaan myös erikseen, lisätietoja saat Kuulonhuoltoliitto ry:stä (www.kuulonhuoltoliitto.fi).

Tulkit paneutuvat koulutuksessa tulkkaamiseen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen välillä. Osa viittomakielen tulkeista on saanut koulutusta myös muuhun kuin tulkkaukseen kieliparilla suomi – suomalainen viittomakieli. He palvelevat mm. kuuroutuneiden ja kuurosokeiden kommunikoinnin erityistarpeita. Vammaispalvelulain tulkkipalvelut on tarkoitettu yhtäläisesti myös puhevammaisten tarpeisiin, mutta vain muutamalla viittomakielen tulkilla on koulutus puhevammaisten parissa työskentelyyn. (Pääosin puhevammaisilla on kuitenkin omat tulkkinsa, jotka ovat käyneet puhevammaisten tulkkien koulutuksen; lisätiedot www.papunet.net/tikoteekki.)

Tulkkauksen opintojen eräänä osana ovat tulkin ammattietiikan opinnot. Molemminpuolisen luottamuksen saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttävät ehdotonta **vaitiolovelvollisuutta**. Lisäksi tulkin on kyettävä toimimaan **puolueettomasti** eikä hän voi ottaa kantaa käsiteltäviin asioihin.

3.1. Miksi opiskelutulkki?

Opiskelutulkkipalvelua järjestetään, jotta kuuroilla, huonokuuloisilla, kuuroutuneilla ja kuurosokeilla (www.kuurosokeat.fi) olisi paremmat mahdollisuudet hankkia itselleen koulutusta. (*Käytännöllisyyden vuoksi tässä oppaassa puhutaan jatkossa vain kuurosta opiskelijasta*.) Opiskelutulkki on kuurolle opiskelijalle välttämätön opiskelusta selviytymisen kannalta.

Nykyään kuuron opiskelijan kohdalla on usein kyse muusta kuin ensimmäisestä ammatillisesta koulutuksesta, sillä opiskelutulkkausta tarvitaan yhtä hyvin jatko-, täydennys- kuin uudelleenkoulutukseenkin liittyvissä opinnoissa. Kuurojen Liitto ry:n tilastojen mukaan kuurojen opiskelijoiden määrä on 1990-luvun puolivälistä lähtien ollut vuosittain hieman alle 200 ja opiskelutulkkien määrä reilu 100. Rakenteelliset muutokset tulkin työssä ovat olleet suuria: yhä useampi opiskelija jatkaa opintojaan yliopistoon tai korkeakouluun. Näin ollen yksi opiskelija saattaa käyttää tulkkia yli 10 vuoden ajan edetessään lukion kautta jatkoopintoihin. Tulkin työn kannalta tämä luonnollisestikin merkitsee tulkkauksen vaatimustason nousua! Heiltä edellytetäänkin jatkuvaa lisäopiskelua ja valmentautumista uusien sisältöalueiden hallintaan.

Opiskelutulkkaustilanteessa kuuro opiskelija on integroituneena muiden opiskelijoiden ryhmään. Joskus kuuro tulee kuulevien ryhmään suoraan kuurojen oppilaitoksesta. Hän ei ehkä ole tottunut niin kiinteään yhteistyöhön kuulevien kanssa kuin mitä opiskelu vaatii. Kuuro opiskelijakaan ei välttämättä ole koskaan ennen käyttänyt opiskelutulkkia! Siksi hänen voi olla alkuun hankalaa liittyä kuulevien tovereidensa ryhmään. Sopeutuminen on huomattavasti helpompaa silloin, kun häneen suhtaudutaan avoimesti ja ennakkoluulotto-

masti. Tulkki on ammattilainen, joka tarvittaessa voi opastaa osapuolia, jotta yhteistyö sujuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

3.2. Opiskelutulkin rooli ja toimenkuva

Opiskelutulkki kääntää kuulemansa puheen suomalaiselle viittomakielelle ja kuuron viittomisen suomen kielelle. Tästä syystä tulkki saattaa joskus joutua pyytämään, että puhutaan riittävän voimakkaalla äänellä tai että vain yksi henkilö puhuisi kerrallaan. (Tulkkihan ei voi samaan aikaan kääntää sekä suomen kielelle että suomalaiselle viittomakielelle!) Tulkki on **kaikkien luokassa olevien oikeus** – on tärkeää, että kuuro opiskelija saa tietää, mitä kuuleva opettaja ja luokkatoverit puhuvat, mutta yhtä tärkeää on opettajan ja luokkakavereiden tietää, mitä kuuro opiskelija haluaa sanoa.

Tulkkia tarvitaan kielen kääntämisen lisäksi myös kulttuurin välittäjänä enemmistön ja vähemmistön erilaisten näkemysten kohdatessa. Tulkki on tärkeä myös opiskelijan sosiaalisten suhteiden luomisessa. Tulkkia tarvitaan silloinkin, kun kuuro opiskelija kommunikoi opiskelutovereidensa kanssa ja etsii omaa paikkaansa opiskeluyhteisössä. **Tulkki ei kuitenkaan ole tukihenkilö eikä** (henkilökohtainen) **avustaja,** vaan toimii kielenkääntäjänä myös vapaamuotoisissa tilanteissa. Työsopimusta laadittaessa oppilaitos ja tulkki voivat neuvotella toimenkuvaan mahdollisesti liitettävistä muista tehtävistä (esim. tiedotus).

Tulkkia sitoo ehdoton **vaitiolovelvollisuus**: hän ei saa kertoa kuuroa koskevia asioita kenellekään ilman kuuron lupaa. Vaitiolovelvollisuus koskee myös niitä tietoja, jotka tulkki saa opettajilta tai muulta henkilökunnalta. Tulkki voi luonnollisestikin neuvotella oppilaitoksessa opetuksen järjestelyistä ja niiden vaikutuksesta tulkin työhön ja työolosuhteisiin. Tulkki on vaitiolovelvollinen myös kaikkeen saamaansa materiaaliin nähden; siksi tulkille voi antaa valmistautumista varten esimerkiksi seuraavan päivän tunneilla käsiteltävät kalvot tai tuleva koe. Onhan kaikkien etu, että tulkki on valmistautunut kunnolla ja tarjoaa laadukasta tulkkausta!

3.3. Paritulkkaus

Opiskelutulkin työ on vaativaa. Jokaisella oppitunnilla tulkin on keskityttävä herkeämättä, jotta hän pystyy parhaaseen mahdolliseen työsuoritukseen. Tutkimukset osoittavat, että jo ensimmäisen kymmenen minuutin kuluttua tulkin väsyminen alkaa näkyä merkittävästi tulkkauksen laadussa. Jos tulkki työskentelee yksin, taukojen pitämisestä on hyvä sopia heti työn alussa. Luentotyyppisessä opetuksessa taukoja on ihannetilassa tunnin välein, itsenäistä työskentelyä tms. sisältävässä opetuksessa tauoista on paras sopia tilanteen mukaan.

On suositeltavaa käyttää kahta tulkkia, sillä paritulkkaus parantaa selvästi työssä jaksamista ja ennen kaikkea tulkkauksen laatua. Paritulkkauksessa kaksi tulkkia työskentelee samanaikaisesti oppitunneilla siten, että he vuorotellen viittovat tai tulkkaavat puheelle 15-20 minuutin jaksoissa. Simultaanitulkkaus (eli samanaikaistulkkaus, sanasto netissä osoitteessa http://www.tulkit.net) on fyysisesti yhä raskasta, mutta erityisesti henkisen työn jakaminen yhteisvastuullisesti vähentää väsymistä. Tulkkausvirheet vähenevät huomattavasti, kun toinen tulkeista on koko ajan valmiina korjaamaan ja täydentämään.

Paritulkkaus on sitä perustellumpaa, mitä vaativampaa tulkkaustyö on. Vaativuuteen vaikuttavat mm. tulkattavat tuntimäärät (päivässä/viikossa), tulkattava aihepiiri, tulkkien aiempi työkokemus kyseisestä aiheesta tai vastaavan tasoisesta oppilaitoksesta, opetuksen taso (perusopetuksesta yliopistotasoiseen). Paritulkkauksen kustannukset ovat usein ja-

kautuneet useamman maksajan kesken, jos opintoryhmässä on useampia kuuroja opiskelijoita. Aina opiskelijoiden keskittäminen tiettyihin oppilaitoksiin ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan opiskelija joutuu opiskelemaan yksin. Kunnissa on tehty myönteisiä päätöksiä paritulkkauksesta tällaisissakin tapauksissa.

Lisätietoja paritulkkauksesta saa esimerkiksi Pirkko Selinin kirjasta *Hyvään käytäntöön – Viittomakielentulkkausta parityönä Käpylän iltaoppikoulussa* (2001).

3.4. Kuka maksaa tulkin?

Perusopetuslaki (628/1998) velvoittaa koulutoimen huolehtimaan opiskelutulkkauksen kustannuksista perusopetuksen aikana. Kaikessa muussa opiskelutulkkauksessa tulkkausta anotaan **vammaispalvelulain** perusteella (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) joko opiskelijan opiskelupaikkakunnan tai kotikunnan sosiaalitoimelta. Jos opiskelupaikkakunta myöntää opiskelutulkkauksen, se voi kuitenkin vaatia kustannuksia opiskelijan kotikunnalta (KHL 5.3.2000/676).

Oikeus tulkkipalveluun on ns. **subjektiivinen oikeus**, jonka toteuttamisesta kunnan on huolehdittava resursseista riippumatta. Koska vammaispalvelulaki kuitenkin on toissijainen, sosiaalitoimi saattaa vaatia muiden rahoitusmahdollisuuksien selvittämistä. *Rahoituksen selvittäminen ei saa haitata eikä viivyttää opiskelun aloittamista.* Esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen ja työvoimapoliittisen koulutuksen osalta käytäntö on ollut valitettavan kirjavaa – joskus rahoitus on löytynyt muualta kuin sosiaalitoimesta, joskus ei. Valtakunnallista ohjeistusta asiasta ei ole.

Usein opiskelutulkilla on työsopimus joko oppilaitoksen, kunnan tai esimerkiksi jonkin yrityksen (kuten Viittomakielialan Osuuskunta Vian, www.via-ok.net) kanssa. Tulkki voi toimia myös itsenäisenä yrittäjänä. Opiskelutulkki voi olla pää- tai sivutoiminen, mutta kuuron opiskelijan tiedonsaannin jatkuvuuden kannalta parasta olisi, että tulkki olisi aina saatavilla. *Kuuro opiskelija on itse oman asiansa paras asiantuntija* – esimerkiksi opettajat eivät yksin pysty arvioimaan, missä tilanteissa tulkkia tarvitaan ja missä ei. Tunneilla, joissa vaikkapa pääosin harjoitellaan tietokoneen käyttöä, saattaa kuurolle opiskelijalle tulla kysyttävää tai opettajalla tulla mieleen jotain yhteistä tiedotettavaa. Ilman tulkkia näissä tilanteissa on hankalaa toimia. Myös ”small talk” opettajien tai opiskelukavereiden kanssa on hankalampaa, mikäli tulkki ei ole paikalla.

Kuurojen Liitto ry suosittelee, että opiskelutulkin tehtäviin palkataan **vain koulutettuja ja tulkkirekisteriin hyväksyttyjä viittomakielen tulkkeja (tai kirjoitustulkkeja)**. Pelkkä kielitaito ei takaa tulkkaustaitoa! Suosittelemme, että tulkkia valittaessa kuuro opiskelija / kuurot opiskelijat voisivat olla läsnä työhaastattelutilanteessa ja että myös heidän mielipidettään kuultaisiin. Ammattikorkeakoulusta valmistuneet tulkit ovat tehneet osaamisestaan portfolion, jonka voi pyytää nähtäväksi.

Oppimisen näkökulmasta opiskelutulkki on osa oppilaitoksen henkilöstöä. Joskus tulkkia on verrattu tarjoilijaan, joka tuo opiskelijalle sen informaation, mitä opiskelija ei muutoin tavoita. Tarjotun informaation ”pureskelu” eli itse oppiminen jää näin täysin opiskelijan vastuulle. Yhteistyö muun henkilökunnan kanssa on tärkeää, jotta kaikille opiskelijoille pystytään tarjoamaan oppimisen ja onnistumisen mahdollisuudet.

4. Opetuksessa huomioitavaa

4.1. Yleistä

Kun opintoryhmässä on kuuro opiskelija, hän osallistuu opetukseen tulkin välityksellä. Joskus tulkkeja on paikalla kaksi ja he työskentelevät parina. Tulkatussa tilanteessa vaikuttavat tavallisten ryhmädynaamisten lainalaisuuksien lisäksi kaksi eri kieltä ja kaksi eri kulttuuria. Muutamien käytännön asioiden huomioon ottaminen helpottaa ryhmässä toimimista.

Kuuro opiskelija haluaa tulla **kohdelluksi tasa-arvoisena** muiden kanssa, niin hyvässä kuin pahassakin. Opiskelijoiden aktiivisuus ja opiskelutekniikkaan liittyvät taidot ovat luonnollisesti yksilöllisiä. Jokaiselle tulee antaa mahdollisuus vastata vuorollaan kysymyksiin ja itse kysyä epäselviksi jääneitä asioita. Kuuron ja tulkin ollessa osa luokkatilannetta se käytännössä tarkoittaa pientä odottamista – tulkin on ehdittävä viittoa asia loppuun asti ennen kuin opettaja antaa vastausvuoron luokalle.

Tulkki tulkkaa **minä-muodossa**, esim. ”*Olen syntynyt kuurona*” tai ”*Tänään palautan teille viimeviikkoiset kokeet*”. Samalla periaatteella voit osoittaa kysymyksesi suoraan kuurolle: ”*Oletko tehnyt tehtävän*?” eikä ”*Kysy häneltä, onko hän tehnyt tehtävän*”. On tärkeää sopia yhdessä, millä tavoin tulkki ilmaisee omaan työskentelyynsä liittyvät kommentit esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa hän ei saa selvää lauseesta vaikkapa pienen hälinän takia (esimerkiksi ”*Nyt en kuullut… oliko se vuonna 1816 vai 1860*?”).

Vaikka opiskelutulkkaus on ns. simultaani- eli samanaikaistulkkausta, tulkkaus on yleensä muutaman sanan tai lauseen puhujaa jäljessä. Sen vuoksi olisi hyvä odottaa, kunnes tulkki saa edellisen asian (esimerkiksi kysymyksen) tulkatuksi ennen kuin puheenvuoro siirretään seuraavalle. Tulkin työskentelyä tottuu seuraamaan melko nopeasti, vaikka ei itse osaisikaan viittoa.

Tulkki ei voi **vaitiolovelvollisuutensa** vuoksi kommentoida esim. kuuron opiskelijan henkilökohtaisia asioita tai opintojen etenemistä – tulkki ei välttämättä ole niistä edes tietoinen! Opiskelutulkkauksen asiantuntijana hän (sekä tietenkin opiskelija itse) voi kuitenkin antaa sinulle vinkkejä yleensä kuuroille opiskelijalle ja tulkatulle opetustilanteelle sopivista opetusjärjestelyistä.

JOKAINEN OPPILAITOS, SEN OPETTAJAKUNTA SEKÄ KUURO-TULKKI -PARI ON ERILAINEN. TARKKOJA OHJEITA JA NEUVOJA ON MAHDOTONTA ANTAA! ON ENSIARVOISEN TÄRKEÄÄ, ETTÄ **KUURO, OPISKELUTULKKI JA OPETTAJA NEUVOTTELEVAT KESKENÄÄN** TYÖTAVOISTA JA KEHITTÄVÄT NIITÄ JATKUVASTI.

On myös toivottavaa, että opettajat tutustuisivat kuuroon opiskelijaan siten, että voisivat ottaa yhteyttä ja kommunikoida henkilökohtaisesti ilman tulkkiakin. Opiskelun alkuvaiheessa opiskelijaa ja/tai opiskelutulkkia voi pyytää kertomaan eri kommunikaatiomahdollisuuksista sekä opettajakunnalle että opiskelutovereille. Opiskeluun liittyvistä tai muista ongelmista on hyvä keskustella niin, että kaikki osapuolet ovat läsnä. Tarvittaessa voi ottaa yhteyttä myös Kuurojen Liiton tulkkisihteeriin

4.2. Tulkkauksen vaikutuksia opetukseen

Yleensä kenenkään ei tarvitse hidastella puhuessaan, sillä tulkki pystyy seuraamaan **normaalia puhetta**. Epälooginen tai äärimmäisen nopea puhetapa toki vaikeuttaa tulkin työskentelyä, mutta onhan kaikkien muidenkin kannalta hankalaa, jos joku puhuu kovin nopeasti, epäselvästi tai liian hiljaisella äänellä.

Kuuro saa **kaiken tiedon visuaalisesti**, näkönsä avulla. Yleensä tulkki asettuu luokan eteen lähelle opettajaa. Näin kuuron opiskelijan on helppo seurata sekä tulkkia että opettajaa, sillä useat kuurot seuraavat tulkin lisäksi myös opettajan huuliota, ilmeitä ja eleitä. Kokemusten mukaan tämä käytäntö ei ole häirinnyt opetustilannetta. Jotkut kuuroista opiskelijoista toivovat opettajan pysyttelevän heidän näkökentässään siksi, että opettajan oheisviestintä on sellainen osa kokonaisinformaatiota, joka ei aina välity tulkin kautta (useimmiten tulkki itse ei edes näe opettajaa). On tärkeä muistaa, ettei mene seisomaan tulkin ja kuuron opiskelijan väliin, jotta ei estä kuuroa opiskelijaa saamasta informaatiota.

Koska kuuro seuraa koko ajan katseellaan tulkkausta, hän ei ehkä ehdi kirjoittaa kunnollisia **muistiinpanoja**. Siksi esim. piirtoheitinkalvoista on hyvä antaa hänelle kopiot. Kun näytät uuden kalvon, pidä pieni tauko ennen kuin alat puhua, jotta kuuro ehtii tutustua kalvon sisältöön – kuuro ei voi katsoa sekä tulkin viittomista että kalvoa samaan aikaan. Vastaavia tilanteita on varmasti muitakin, olipa sitten kyse käytännön työskentelystä ATK-luokassa tai metalliverstaassa. On varmasti kaikkien opiskelijoiden etujen mukaista, jos opetuksessa käytetään monipuolisia havaintovälineitä – on vain muistettava varmistaa, että kuuro opiskelija pystyy seuraamaan myös tulkkausta.

Tulkki on ammattilainen, jonka velvollisuuksiin kuuluu **valmistautua** työhönsä etukäteen (esim. etsiä oikeat termit, miettiä käännösratkaisuja, opiskella käsiteltävän asian etukäteen jotta osaa sen tulkata). Tämä koskee yhtä hyvin opettajan luentotyyppistä opetusta kuin opiskelijoiden esitelmiä tai ryhmätöiden purkutilanteita. Siksi tulkki saattaa pyytää sinulta tietoja tulevan tunnin aiheesta ja sen käsittelytavasta. Jos sinulla on valmista aineistoa, voit antaa sitä tulkille (myös tentit). Tulkki on kaiken materiaalin suhteen vaitiolovelvollinen. Kannattaa selvittää yhdessä, millaisia lainattavissa olevia taustamateriaaleja oppilaitoksessa on tulkin etukäteisvalmistautumista varten.

Tulkin on hyvä tietää myös dia- tai videoesityksistä tai muista olosuhteiden muutoksista etukäteen. Ennen tulkkauksen aloittamista on ehkä sovittava esimerkiksi siitä, kuinka luokka valaistaan niin, että tulkkaus näkyy esitystä häiritsemättä tai tulkkia sokaisematta. Käytännön työtunteihin tai opintokäynteihin liittyen saatetaan tarvita keskustelua jopa soveliaasta vaatetuksesta. Esimerkiksi metallipajalla on tulkillakin tarpeen olla suojavarusteet yllä. Oppilaitoksen on hyvä tehdä linjaukset siitä, onko tulkki työajallaan vakuutettu oppilaitoksen puolesta, tarjoaako oppilaitos suojavarusteet tulkille ja mikäli tarjoaa, jäävätkö varusteet koululle kuuron opiskelijan valmistuttua. Tulkilla on hyvä olla oppilaitoksessa jokin työtila, esimerkiksi pääsy opettajainhuoneeseen. Työtilassa tulkki voi valmistautua tunteihin, säilyttää tavaroitaan ja kirjojaan sekä pitää taukoa.

Kuurojen opiskelijoiden suomen kielen taito vaihtelee yksilöllisesti. Jos kuuro ei esim. ymmärrä suomenkielistä kysymystä, hän saattaa **tentin tai kokeen aikana** tarvita tulkkausta. Silloin hän pyytää täsmennystä kysymyksiin opettajalta tulkin välityksellä. (Opiskelija ei siis pyydä oikeita vastauksia tulkilta.) Joissakin oppilaitoksissa kuuro opiskelija on voinut kirjallisen kokeen sijasta vastata suullisesti eli tulkin välityksellä (**viitottu tentti**). Silloin hänen suomen kielen taitonsa ei aseta rajoituksia tietomäärän arvioimiselle. Mikäli suullinen tentti

videoidaan, on käännöstyöstä sovittava tulkin kanssa erikseen mm. ajankäytön suunnittelun takia. Kannattaa myös pohtia, olisiko viitottu päättötyö tai opinnäytetyö toteutettavissa.

Vieraiden kielten opiskelussa tulkkausteknisistä vaihtoehdoista kannattaa sopia kuuron ja tulkin kanssa. Kuullun ymmärtämisharjoitusten ja keskusteluharjoitusten tarkoituksenmukaisuutta kannattaa pohtia yhdessä, jotta opetus palvelisi mahdollisimman hyvin myös kuuron opiskelijan oppimistavoitteita. Joskus on otettava huomioon se mahdollisuus, että tietyn kielen oppitunneille tulkille saatetaan tarvita sijainen, joka itse hallitsee tulkattavan kielen ja pystyy näin ollen sitä paremmin tulkkaamaan. Monet kuurot opiskelijat ovat kokeilleet kirjoitustulkin käyttöä kielten tunneilla ja kokeneet sen olevan hyvä vaihtoehto. Vieraan kielen kirjoitustulkkaaminen vaatii kuitenkin tulkilta hyvää kielitaitoa ja kyseisellä kieliparilla harjoittelua. Saattaa siis olla, ettei vaikkapa venäjän tai espanjan kielille kovin helposti löydy kirjoitustulkkia.

Työssäoppimispaikka saattaa olla toisella puolella maata tai kenties ulkomailla, jolloin on pohdittava, lähteekö opiskelutulkki mukaan ja kuka maksaa kustannukset. Joskus voi olla järkevää tilata tulkki työssäoppimispaikkaa lähimpänä olevasta tulkkikeskuksesta työssäoppimisjakson ajaksi. Mikäli harjoittelu tapahtuu ulkomailla, on hyvä olla yhteydessä tulkkisihteeriin ja pohtia sopivaa vaihtoehtoa tulkkauksen järjestämiseksi.

Pähkinänkuoressa:

- ⇨ Kohtele kuuroa **tasavertaisesti** niin hyvässä kuin pahassa. Muista kuitenkin kielten, kulttuurien ja tulkkauksen vaikutus opetus/oppimistilanteessa. Esim. sanaleikkeihin perustuvat vitsit toimivat harvoin molemmissa kielissä.
- ⇨ Puhu **omaan tahtiisi** – tulkki kyllä keskeyttää, jos ei ehdi tulkata. Normaali ja rauhallinen puhe on ymmärrettävää kaikille.
- ⇨ Kuuron on tärkeää nähdä opettaja ja tulkki esteettömästi. Kaikki informaatio tulee kuurolle **visuaalisessa muodossa**, joten anna kuurolle aikaa katsoa sekä tulkkaus että havaintoesityksesi. Tärkeää on, ettet seiso tulkin ja kuuron välissä.
- ⇨ Puhu **suoraan opiskelijalle**. Älä sano: ”*Kysy häneltä, onko hänellä kysyttävää maanantain näyttökokeesta*.” Äläkä kysy tulkilta: ”*Onko hänellä* (opiskelijalla) *kysyttävää maanantain näyttökokeesta?*” Käytä muotoa: ”*Onko sinulla kysyttävää maanantain näyttökokeesta?*”, koska paikalla on vain sinä ja minä (ja tulkki).
- ⇨ Tulkki käyttää viitottua/puhuttua minä-muotoa. Esim. ”*Olen syntynyt kuurona*”.
- ⇨ Kuuron suomen kielen taidossa saattaa olla puutteita. Suomalainen **viittomakieli** on kuuron **äidinkieli/ensikieli** ja suomen kielen opiskelu alkaa usein vasta koulussa. Suomen kieli on kuurolle toinen kieli. Suomenruotsalaisesta perheestä tulevan, suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävän kuuron toinen kieli on useimmiten ruotsi.
- ⇨ Joissakin oppilaitoksissa kirjallisen kokeen sijasta ovat kuurot opiskelijat voineet vastata kokeeseen suullisesti eli viittoen. Vastaus on taltioitu videolle ja siitä on tehty suomenkielinen käännös. Tällöin opiskelijan suomen kielen taito ei aseta rajoituksia **tietomäärän arvioimiselle.**
- ⇨ **Tulkki vastaa** kielen **tulkkaamisesta**, mutta ei opiskelijan motivaatiosta, keskittymisestä, oppimisesta, poissaoloista ym.
- ⇨ Pidä tulkki ajan tasalla opetussuunnitelmasi suhteen ja toimita hänelle ajoissa opetukseen liittyvät materiaalit ennakkovalmistautumista varten.
- ⇨ Yhteisistä pelisäännöistä sopiminen ehkäisee ennalta monia pulmia.

5. Opiskelutulkkien terveisiä opettajille

”Joskus tapaa opettajia, jotka selvästi jännittävät tilannetta tai saattavat pelätä, että tulkki arvostelee heitä ja heidän opetustaan. Näissä tilanteissa on avuksi, kun tulkki ja opettaja tapaavat etukäteen, jotta tulkki voi kertoa työnkuvastaan. Tulkki on vain yksi työkaveri muiden joukossa, vaikka tekeekin vähän toisenlaista työtä kuin opettajakollegat.”

”Tulkki on ihan tavallinen ihminen, häneen voi olla yhteydessä ennen ja jälkeen opetustilanteen. Jos jokin tulkkaukseen liittyvä asia askarruttaa, sitä voi ihan reilusti kysyä.”

”Lukukauden alussa on hyvä järjestää infotilaisuus, jossa tulkilla ja/tai kuurolla opiskelijalla on mahdollisuus kertoa opettajille ja opiskelukavereille opiskelutulkkaukseen ja viittomakieleen liittyviä asioita.”

”Suoraan tekstistä lukemista on hankala tulkata. Parasta on, että tulkki saisi tekstin ja muun materiaalin etukäteen, jotta voi kunnolla valmistautua. Vaikka opettaja tavallisesti valmistaisikin tunnit vasta viime tipassa, olisi hyvä tulla tulkatuissa oppitunneissa tulkkeja vastaan.”

”Tulkatussa tilanteessa on omat vaatimuksensa. Jos opettaja tietoisesti käyttää hankalaa kieltä vain nähdäkseen, miten tulkki sen tulkkaa, hän tekee tilanteesta turhanpäiten raskaan. Työrauhaa molemmin puolin!”

”Kielten tunnit olisi parasta järjestää paritulkkauksena, jolloin yksi tulkki voi kirjoittaa kaiken opiskeltavalla kielellä sanotun ja toinen tulkki tulkkaa viittomakielelle suomeksi sanotun. Kuuro opiskelija voi korvata suullisen osuuden kirjoittamalla.”

Tulkkeja sitoo ammattisäännöstö (www.tulkit.net), jossa ovat mm. kohdat:

- ”Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.”
- ”Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.”

6. Lisätietoja

Opiskelutulkkipalvelun järjestäminen saattaa tulla oppilaitoksen kohdalla ajankohtaiseksi vain kerran. Opettajat, opiskelukaverit ja koulun muu henkilökunta varmasti kaipaavat tietoa kuuroudesta ja tulkin työstä. Rahoittajan näkökulmasta eli koulu- ja sosiaalitoimistossa saattaa olla epätietoisuutta opiskelutulkkauksen rahoituksen käytännön järjestelyistä, tulkin tarpeen määrittelystä, tulkin roolista tai muista keskeisistä kysymyksistä. Näiden asioiden selventämiseksi Kuurojen Liitossa on koottu tämä tietopaketti.

Haluamme kuitenkin erityisesti korostaa sitä, että jokainen kuuro opiskelija on erilainen, samoin jokainen tulkki sekä jokainen opettaja ja opintoryhmä. Siksi myös yhteistyö toteutuu aina hieman eri tavoin. Yhteistyö saa erilaisia muotoja tilanteiden vaihtuessa, mutta epäselvistä asioista kannattaa aina keskustella avoimesti, jotta sopivin ja tarkoituksenmukaisin työtapa löytyisi. Yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa ei siis ole.

Viittomakielisten kuurojen etujärjestö Kuurojen Liitto ry on palvellut opiskelutulkkia tarvitsevia opiskelijoita ja oppilaitoksia vuodesta 1984 alkaen. Tulkkisihteeri on yhteydessä kuu-

roihin opiskelijoihin, tulkkeihin, oppilaitoksiin, sosiaalitoimistoihin ym. tarpeen mukaan. Hän antaa mielellään myös lisätietoja muualla maassa tehdyistä sovellutuksista. Lisätietoja asiasta löydät myös osoitteista http://www.tulkit.net ja http://www.kl-deaf.fi.

Kuurojen Liitto ry:n tulkkisihteeri:
Marika Rönnberg
p. (09) 5803 479 tai 040 5151 204
s-posti: marika.ronnberg@kl-deaf.fi